

150 ÉV TÁVLATÁBÓL

A BÍRÁK ÉS BÍRÓSÁGI HIVATALNOKOK FELELŐSSÉGÉRŐL SZÓLÓ 1871. ÉVI VIII. TC.

BÓDINÉ BELIZNAI KINGA

Az MTA-ELTE Jogtörténeti Kutatócsoport (ELKH) blogja

A SZERZŐ:

BÓDINÉ DR. BELIZNAI KINGA

AZ ELTE MAGYAR ÁLLAM- ÉS
JOGTÖRTÉNETI TANSZÉKÉNEK
EGYETEMI DOCENSE

BELIZNAI.KINGA@AJK.ELTE.HU

2021. július 5.

Hatályos jogunkban a bírói fegyelmi és kártérítési felelősségét a bírák

jogállásáról és javadalmazásáról szóló 2001.

évi CLXII. törvény

rendelezései, valamint az

ezekhez kapcsolódó OBH-

utasítások szabályozzák, a

büntetőjogi felelősségre

vonásra pedig a büntető

törvénykönyv alapján kerül

sor. A bírói magatartás fő

irányelveit határozzák meg a

2002-ben a Judicial Group

on Strengthening Judicial

Integrity által kidolgozott

Bangalore-i Alapelvek

(Bangalore Principles of

Judicial Conduct),¹ valamint

a Magyar Bírói Egyesület

által elfogadott Etikai Kódex.

A bíró felelősségre

vonásának csíráival már a

középkori magyar jogban

találkozunk. Részletes

szabályait, amelyet a bírói

hatalom gyakorlásáról szóló

1869. évi IV. tc. 24. §-a külön

törvénynek tartott fenn, az

1871. évi VIII. tc. foglalta

magában.² Bár a törvény

átfogóan szabályozta a bírói

felelősséget, annak

leghangsúlyosabb részei a

fegyelmi felelősségre

vonatkozó paragrafusok

voltak.

Az 1871. évi VIII. tc. a bírói felügyeleti úton

érvényesített, bűnvádi,

valamint vagyoni (kártérítési)

felelősségét is rendezte. A

törvény egyes rendelkezéseit

a bírói ügyviteli szabályzatok

tárgyában kiadott

igazságügy-miniszteri

rendeletek részletező,

pontosító intézkedései tették

teljessé. A fegyelmi törvény

kisebbségi módosításokkal és

kiegészítésekkel 1936-ig,

illetve egyes rendelkezései

1954-ig voltak hatályban. Az

1936. évi III. tc. a felügyeleti

úton érvényesített, továbbá a

vagyoni (kártérítési)

felelősség addigi szabályait

nem érintette, a büntetőjogi

felelősségre vonásra pedig

1880-tól, az akkor hatályba

lépett Csemegi-kódex (1878.

évi V. tc.) hivatali büntetéseket

rendező passzusait kellett

alkalmazni.³

A felügyeleti úton érvényesített felelősség

Az 1869. április 29-én a bírói ügyvitel tárgyában

kiadott igazságügy-

miniszteri rendelet kimondta,

hogy a bíróságok felett „a

legfelsőbb felügyeletet” az

igazságügy-miniszter

gyakorolja, aki szükség

esetén – „a tapasztaltakhoz

képest” – vizsgálatot

rendelhetett el, vagy az

ügyviteli szabályok betartása

érdekében intézkedhetett. A

királyi törvényszék az elnök

közvetlen felügyelete alatt

működött, akinek felelőssége

kiterjedt az ügyvitel

minden ágában „a

rendre és

pontosságra, a

törvények

megtartására”,

valamint „a

visszaélések

eltávolítására és

orvoslására

szakadatlan figyelmet

fordítani.” A felügyeleti

jog nem terjedt és

nem is terjedhetett ki a

peres ügyek

érdemébe való

beavatkozásra,

utasításadásra.

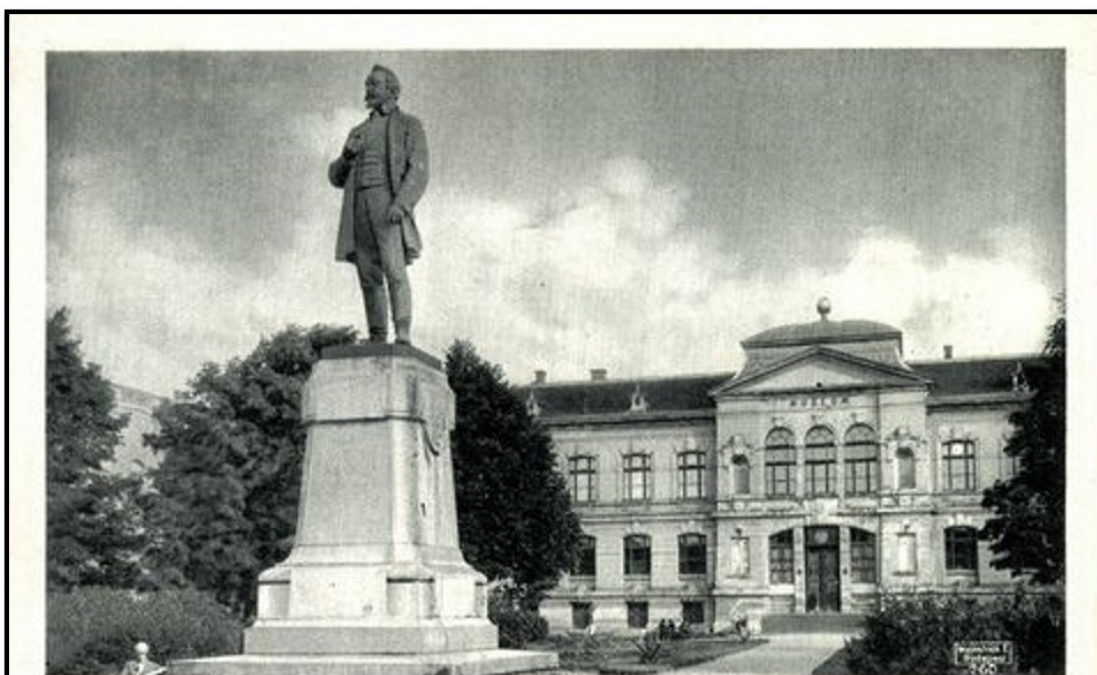
Az 1871. évi törvény

deklaráta, hogy az

uralkodó „felelős

igazságügyi minisztere

által a bíróságok

Szombathely

Horváth Boldizsár szobra a múzeummal

pontos és szabályszerű ügykezelése fölött őröködik, [...] a tapasztalt hiányok orvoslásáról gondoskodik, az igazságügy általános érdekében vagy egyes panaszok esetében a szükséges adatok felterjesztését elrendeli, a visszaélések megvizsgálása és megtorlása iránt intézkedik, jövőre is érintetlenül marad". Azonban „bármely hivatali büntett, vagy vétség megfenyítése” esetén csak az e törvényben szabályozott úton és módon járhatott el.

A bíró bűnvádi felelőssége

Az 1871. évi VIII. tc. fenntartotta azt a törvényes és alkotmányos elvet, hogy a hivatali büntettek elkövetése esetén rendes bíróság járjon el „a szokott bűnvádi eljárás mellett”. Az esetlegesen kárt szenvedett peres fél pedig magánkereset útján kártérítési igényt nyújthatott be a bírósághoz. A bírák és a bírósági hivatalnokok bűnvádi felelősségét a törvény II. fejezete (A hivatali büntettek, 6–19. §) szabályozta. Ha a bíró kötelességét oly módon sértette meg, hogy tette az érvényben lévő büntetőtörvények rendelkezéseibe ütközött, büntetőeljárás keretében kellett felelnie.

A bíró fegyelmi felelőssége

Az 1871. évi VIII. tc. értelmében fegyelmi vétség követhet el az a bíró, aki hivatali kötelességét vétkesen, de „nem azon

bűnös célból” szegte meg, hogy magának vagy másnak illetéktelen hasznot szerezzen vagy valakinek jogtalan kárt okozzon, továbbá az, aki botrányos magaviselete miatt „tiszteletre s bizalomra méltatlanná” vált. A fegyelmi vétség tehát csak vétkesen elkövetett kötelességszegés lehetett.

A fegyelmi vétség büntetése a vétség nagyságához, ismétléséhez és az abból származó hátrányokhoz képest

rosszallás, feddés, pénzbüntetés vagy hivatalvesztés lehetett. A pénzbüntetés a bírák, illetve a bírósági hivatalnokok évi fizetésének egyharmadánál nem lehetett magasabb összeg. A fegyelmi határozatban kimondott hivatalvesztés maga után vont az illető címének, fizetésének, valamint nyugdíjának és „mindazon előnyöknek elvesztését is, melyeket az szolgálata alapján” az államtól igényelhetett volna. Rosszallás, feddés, illetve pénzbüntetés kiszabása esetén a fegyelmi büntetés erkölcsi hatályának időtartama alatt az elmarasztalt bíró (bírósági hivatalnok) nem tölthetett be magasabb hivatali állást, illetve nem lehetett magasabb fizetési fokozatba sem előléptetni.

„Csekélyebb rendtelenségek” esetén fegyelmi eljárás nélkül a bírósági elnök hivatalosan meginthette a törvényszéknél vagy annak

területén alkalmazott bírákat és bírósági hivatalnokokat.

Az 1871. évi VIII. tc. alapján a fegyelmi vétségek felett fegyelmi bíróság, gyakorlatilag minden bíró felett a nála egy fokkal magasabb bíróság ítél, összhangban a polgári törvénykezési rendtartás bírói illetőségéről szóló szabályaival (1868. évi LIV. tc., 56–57. §).

A bíró vagyoni (kártérítési) felelőssége

A bíró és a bírósági hivatalnok vagyoni (kártérítési) felelőssége kiterjed mindazoknak a károknak a teljes megtérítésére, amelyeket hivatalos működése körében cselekvés vagy mulasztás útján, szándékosan vagy gondatlanságból okozott, és jogorvoslattal el nem háríthatók. A vagyoni felelősség kiterjedt minden olyan kárra is, amelyért külön törvény vagy egyéb jogszabály állapította meg a felelősségét. Ennek alapján alakult ki az a gyakorlat, hogy a bíró és a bírósági hivatalnok azért a kárért is felelősséggel tartozik, amelyet az előírt kezelési szabályok be nem tartásával az államnak okozott. A fegyelmi törvény 19. §-a az állam kártérítési felelősségéről rendelkezett: mindazon károkért, amelyeket az 1869. évi IV. tc. értelmében kinevezett bírák és bírósági hivatalnokok hivatalos minőségükben elkövetett sikkasztással okoztak a magánfeleknek, az állam felel.

Hivatkozások:

¹ A Bangalore-i Alapelvek teljes szövegét lásd www.judicialintegritygroup.org/jig-principles.

² A bírák és bírósági hivatalnokok felelősségéről szóló 1871. évi VIII. tc. Lásd: <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=87100008.TV> 2021. július 2.

³ 1880. évi XXXVII. tc. a magyar büntető-törvénykönyvek (1878:V. törvénycikk és 1879:XL. törvénycikk) életbeléptetéséről. 2. §

Képek elérhetősége:

1. oldal: A törvényjavaslat kidolgozójának, Horvát Boldizsár igazságügy-miniszternek a szobra szülővárosában, Szombathelyen <https://gallery.hungaricana.hu/hu/SzerencsKepeslap/1247023/?img=0> 2021. július 2.